

ПРАГМАТИЧКИ ИСТРАЖУВАЊА

УРЕДНИЦИ
МАРИЈА КУСЕВСКА и БИЛЈАНА ИВАНОВСКА

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
2021

Уредници

Марија Кусевска и Билјана Ивановска
ПРАГМАТИЧКИ ИСТРАЖУВАЊА

Рецензенти

Нина Даскаловска
Драгана Кузмановска

Лектор

Марија Соколова

Техничко уредување

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Слика на корица

„Talk“ (Разговор) од Matus Laslofi/Flickr, CC BY-SA
<https://www.flickr.com/search/?text=Talk>

Издавач

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Објавено во е-библиотека

<https://e-lib.ugd.edu.mk>

DOI: <https://www.doi.org/10.46763/9786082448039>

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

81-11(082)

81'27:316.77(082)

ПРАГМАТИЧКИ истражувања [Електронски извор] / уредници Марија Кусевска и Билјана Ивановска. - Текст во PDF формат, содржи 260 стр., илустр. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", 2021

Начин на пристапување (URL): <https://e-lib.ugd.edu.mk/988>. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 18.05.2021. - Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-803-9

а) Лингвистика -- Прагматика -- Зборници б) Употреба на јазикот -- Комуникациски цели -- Зборници

COBISS.MK-ID 53919749

Уредници
Марија Кусевска и Билјана Ивановска

ПРАГМАТИЧКИ ИСТРАЖУВАЊА

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
2021

СОДРЖИНА

ВОВЕД..... I

I ГОВОРНИ ЧИНОВИ

1 КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА НА СТРАТЕГИИТЕ ЗА ИЗВИНУВАЊЕ ВО АНГЛИСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК..... 1

Ана Коцева

2 УСВОЈУВАЊЕ НА ГОВОРНИОТ ЧИН ИЗВИНУВАЊЕ ОД СТРАНА НА МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК..... 19

Сандра Донеvsка

3 ГОВОРНИОТ ЧИН ОДБИВАЊЕ БАРАЊЕ КАЈ СТУДЕНТИТЕ ОД ГРУПАТА ЗА ТУРСКИ ЈАЗИК И КНИЖЕВНОСТ..... 37

Марија Леонтиќ и Деспина Минова

4 МЕЃУЈАЗИКОТ НА МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ НА ГЕРМАНСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО МАКЕДОНСКИОТ КОРПУС НА МЕЃУЈАЗИК (МАКОР) 53

Билјана Ивановска

5 ИЗРАЗУВАЊЕ СОЧУВСТВО НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК НА СОЦИЈАЛНАТА МРЕЖА ФЕЈСБУК..... 73

Силвана Нешковска и Виолета Јанушева

II МОДИФИКАЦИЈА НА ИСКАЗИТЕ

6 МОДИФИКАЦИЈА НА ИСКАЗИТЕ ВО ГОВОРОТ НА МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК..... 93

Марија Кусевска

7 ПРАГМАТИЧКИ УСЛОВНИ РЕЧЕНИЦИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК..... 115

Елени Бужаровска

III АНАЛИЗА НА ЈАВЕН ГОВОР И МЕДИУМИ

8 ДИСКУРСНАТА ДИНАМИКА НА ЕДНА ФОРУМСКА ДИСКУСИЈА 135

Лилјана Митковска и Февзудина Сарачевиќ

9 ГОВОРОТ НА ПОЛИТИЧАРИТЕ ВО ПОЛИТИЧКИТЕ КАМПАЊИ: ФУНКЦИОНАЛЕН МЕТАДИСКУРСЕН ПРИСТАП ДО МАРКЕРИТЕ КОИ УПАТУВААТ НА АВТОРОТ И ВКЛУЧУВАЧКИТЕ МАРКЕРИ ВО ТЕЛЕВИЗИСКИТЕ ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ДЕБАТИ.....	157
---	-----

Зорица Трајкова

10 ПОЛИТИЧКИОТ ДИСКУРС НИЗ ПРИЗМАТА НА КРИТИЧКАТА ДИСКУРСНА АНАЛИЗА	177
--	-----

Силвана Нешковска

III ТЕМИ ПОВРЗАНИ СО ДРУГИ ЛИНГВИСТИЧКИ ДИСЦИПЛИНИ

11 ИСТАКНУВАЊЕ НА СТАТУСНА СУПЕРИОРНОСТ ПРЕКУ ИНДИРЕКТНИ ЈАЗИЧНИ СРЕДСТВА: ПРИНЦИПОТ НА НЕОБИЧНОСТ ВО ПРИМЕРИ ОД АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	195
---	-----

Димитар Христовски

12 ГОСПОЃО И ГОСПОДИНЕ КАКО УЧТИВИ АПЕЛАТИВИ ЗА НЕПОЗНАТИ ЛИЦА	221
---	-----

Марија Арсенкова

13 ДИСКУРЗИВНИ СТРАТЕГИИ И ТЕХНИКИ И НИВНИТЕ ФУНКЦИИ ПРИ АНАЛИЗА НА АВТОБИОГРАФСКА КНИЖЕВНОСТ НА МИГРАНТИТЕ ВО ИТАЛИЈА	243
---	-----

Јована Караникиќ Јосимовска

5

ИЗРАЗУВАЊЕ СОЧУВСТВО НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК НА СОЦИЈАЛНАТА МРЕЖА ФЕЈСБУК

Силвана Нешковска и Виолета Јанушева

5.1 Вовед

Општо е познат ставот на Остин (Austin, 1962) за тоа дека луѓето дејствуваат преку она што го кажуваат и дека она што е кажано има три различни значења: локуција (она што е кажано од зборуваачот), илокуција (неговата намера во однос на тоа што е кажано) и перлокуција (ефектот од кажаното врз слушателот). Идејата на Остин, понатаму, ја развива Серл (Searle, 1976, стр. 1–16), кој прави таксономија на активностите што може да се реализираат преку зборувањето и кој izdelува пет групи говорни чинови. Оттука, истражувањата за тоа како се реализираат различни говорни чинови во различни култури имаат големо значење не само за прагматиката туку и за социолингвистиката и за други сродни дисциплини.

Во фокусот на ова истражување е говорниот чин за изразување сочувство. Изразувањето сочувство е универзален феномен и се среќава скоро во сите јазици и култури, а тоа значи дека изразите за изразување сочувство се културолошки условени. Особено е важно да се истражува изразувањето сочувство во пишаниот дискурс зашто тоа дава сознанија за изборот на зборови што треба или што не треба да се употребуваат, односно за изборот на зборови преку кои се согледува што е прифатливо, а што неприфатливо во одредена култура.

Интересот за истражување на овој говорен чин во пишана форма во денешно време се зголемува и поради неговото сè почесто присуство на социјалните мрежи. Социјалните мрежи покрај за забава и релаксација сè почесто се користат и за споделување тажна вест за смртта на блиска личност или, пак, за изразување сочувство и жалење за загубата на некоја позната личност. Со други зборови, како што забележуваат и Брубекер, Хејс и Дориш (Brubaker, Hayes & Dourish, 2013), социјалните мрежи стануваат новите платформи на кои луѓето се соочуваат со смртта, загубата и тагата, со што жалењето за смртта на одредена личност и изразувањето сочувство од приватен и интимен чин стануваат јавен чин.

Иако изразувањето сочувство на социјалните мрежи полека, но сигурно станува вообичаена практика, сепак, постои поделено мислење околу неговата

оправданост. Во оваа смисла, Суциу (Suciu, 2020) смета дека во денешно време е сосема разбирлива потребата да се сподели веста за нечија смрт на некоја од социјалните мрежи, но, во исто време, тоа може да биде погрешно. Ова размислување го потврдува и еден од водечките аналитичари во Netrop Research, Крандал¹ (Crandall, во Suciu, 2020), кој смета дека е многу чудно, тешко, деликатно, па дури и ризично да се зборува за смртта на социјалните мрежи. Според него, социјалните медиуми треба да останат јавен простор, но треба да се биде внимателен кога на тие мрежи се споделуваат информации кои имаат персонален и интимен карактер. Крандал, исто така, истакнува дека оние кои споделуваат објави за смртта на некоја славна личност на социјалните мрежи, всушност, тоа го прават за да го истакнат големото значење што таа личност го имала врз нивниот живот, а социјалните мрежи се единствено место каде обожавателите може да се поврзат со други обожаватели и да ги изразат своите чувства. Во оваа насока се и тврдењата на повеќе психолози кои сметаат дека изразувањето сочувство на социјалните мрежи им помага на луѓето да ја процесираат тагата поради загубата на блиска личност, а со тоа и да ја спречат појавата на сериозни емоционални проблеми, односно да ја намалат паниката и анксиозноста предизвикана од загубата што ја доживеале (Buck, 2013; Brubaker, Hayes & Dourish, 2013; Beretsky, 2012; во Kuznetsova & Ronzhyn, 2016).

Од друга страна, според извештајот на ВебМД (WebMD – американска корпорација позната по онлајн-публикациите што се однесуваат на човековото здравје и благосостојба), голем дел од луѓето кои тагуваат поради загубата на одредена личност, овие објави на Фејсбук ги сметаат за бесмислени и вознемирувачки (во Suciu, 2020). Негативните ефекти од ваквите објави на социјалните мрежи ги потенцираат и други истражувачи кои сметаат дека тие го намалуваат доброто расположение на луѓето и го зголемуваат чувството на осаменост (Sagioglou & Greitemeyer, 2014; Song et al., 2014 во Kuznetsova & Ronzhyn, 2016). Една од водечките технолошки аналитичарки (основач и издавач на C4Trends.com), Шраинер (Schreiner), смета дека социјалните мрежи ја замаглуваат границата меѓу приватното и јавното, а со тоа се отвора можност да се пречекори линијата, односно изразувањето сочувство да се сфати како навреда или да се појави одредено недоразбирање. Таа го наведува примерот по повод смртта на Маргарет Тачер кога хаштагот #NowThatcherisDead беше прочитан како Now That Cher is Dead (Cher – драг, сакан кога се обраќаме кон маж или момче), а тоа се претвори во еден вид шега, што за многу кратко време се прошири меѓу корисниците на социјалните мрежи (Suciu, 2020).

Имајќи предвид дека овие светски трендови не ја одминуваат ни нашата земја, овој труд има за цел да ги истражи стратегиите за изразување сочувство на социјалната мрежа Фејсбук што се употребуваат од зборувачите на

---

¹ <https://www.webmd.com/special-reports/grief-stages/20190711/the-grief-experience-survey-shows-its-complicated>.

македонскиот стандарден јазик. Поконкретно, во фокусот на ова истражување се стратегиите што се употребуваат за изразување сочувство и жалење за загубата на позната личност, која преку своето дело на некој начин допрела до Фејсбук-корисниците.

5.2 Преглед на прагматичките истражувања за говорниот чин за изразување сочувство

Во светски рамки, прагматички ориентираните истражувања се во подем. Голем е бројот на истражувања кои се занимаваат со различни говорни чинови и со стратегиите за нивно изразување во различни јазици. Во последните десетина години, особено внимание им се посветува и на стратегиите со кои се изразува сочувство во различни јазици и се откриваат различен број стратегии, но и сличности и разлики меѓу јазиците. Меѓу другите, треба да се споменат: истражувањето на Елвуд (Elwood, 2004) за меѓукултурните разлики во изразувањето сочувство во американскиот и јапонскиот јазик што се потпира на Олштајн и Коен (Olshtain & Cohen, 1983); студијата на Фернандез (Fernandez, 2007) за објавите со изрази за сочувство ексцерпирани од делот посветен на починати лица во весниците во Ирска; истражувањето на Јахја (Yahya, 2010) за ефектите и вредноста на овие изрази во иранскиот јазик; истражувањата на Самаварчи и Алами (Samavarchi & Allami, 2012) и Лотфалахи и Еслами-Расек (Lotfallahi & Eslami-Rasekch, 2011) за изразувањето сочувство во иранскиот јазик; студијата на Могхадам (Moghaddam, 2012) за употребата на извиците и засилувачите во изразите за изразување сочувство кај зборувачите на англискиот и персискиот јазик. Јанушева и Нешковска (2018, стр. 85–102), пак, го проучувале изразувањето сочувство во македонскиот јазик и заклучиле дека во зависност од степенот на формалност на ситуацијата постојат два типа стратегии за изразување сочувство: примарни и секундарни. Примарните стратегии ги сочинуваат религиозни изрази како *Бог да го Прости* и *Лесна му земја*, коишто најчесто се користат во неформален контекст; додека, секундарните стратегии се изрази на сочувство и жалење коишто најчесто се користат во формален контекст и не се религиозни мотивирани, како, на пример, *Примете сочувство* и *Многу ми е жал*. Сите овие истражувања покажуваат дека постојат голем број сличности, но и разлики во однос на изразувањето сочувство во различните јазици и култури.

Во последните десетина години, исто така, како резултат на развојот на технологијата, очигледно е дека се востановува една нова практика во сите сфери на човековото живеење и дејствување. Станува збор за тоа дека информациите за општествените настани и новости се шират со неверојатно голема брзина, особено на социјалната мрежа Фејсбук, што, секако, се одразува и на изразувањето сочувство. Сè поголем број истражувачи се занимаваат со семантичките формули, односно со стратегиите за изразување сочувство на

социјалната мрежа Фејсбук. Така, Фарнија (Farnia, 2011, стр. 315–323) ги испитува овие стратегии кај иранските зборуваачи на јазикот фарси и анализира објави за изразување сочувство по повод смртта на еден славен ирански актер. По кодирањето на податоците, таа открива пет стратегии за изразување сочувство, и тоа: а) изразување сочувство (изрази и зборови за да се изрази сочувство): *Го изразувам моето сочувство за смртта на големиот актер на сите Иранци; Изразувам сочувство за смртта на актерот на сите љубители на филмот*²; б) изразување жалење и тага (зборови и изрази за да се изрази тага или жалење за прочитаната вест): *Не можам да верувам дека тоа се случило, Јас сум шокиран откако ја прочитав веста*; в) молење за милоста на Бог и за простување (зборови со кои се моли Бог да се смилува кон душата на починатиот): *Неговата душа почива во мир*; г) изразување на позитивни чувства и комплименти за починатиот (употреба на зборови за да се изразат добрите дела, работата, личноста и сл. на починатиот): *Нема да биде заборавен, Беше голем актер, Тешко е да се изгуби ваков голем актер*; д) стихови, пословици и поговорки за да се изрази сочувство: (постојаноста на уметноста и артистите и на добрите дела од големи луѓе). На истражувањето на Фарнија се надоврзуваат Ал Шбоул и Марос (Al-Shboul & Maros, 2013, стр. 151–162) кои анализираат голем број коментари со кои се изразува сочувство на Фејсбук во јорданскиот јазик и во нив откриваат седум семантички формули, и тоа: а) молитви за милоста на Бог кон починатата личност и за простување: *Бог нека се смилува и нека му прости и Бог нека се смилува и нека му обезбеди место во рајот*; б) стихови од Куранот: *Секако ние му припаѓаме на Бог и кон него се враќаме*; в) изрази кои ги истакнуваат доблестите на починатата личност: *Неговото лице свети како ангел, Во своите дела тој го потенцираше страдањето на палестинскиот народ*; г) изразување шок и тага: *Јас сум во шок и тажен сум од веста за неговата смрт, Во шок сум од веста за неговата смрт*; д) нудење сочувство: *Сакам да изразам длабоко сочувство за смртта на големиот актер, Сакам да изразам искрено сочувство кон неговата фамилија*; е) сфаќање дека смртта е составен дел на животот: *Секое суштество ќе умре, Смртта е факт од кој не може да побегнеме*; е) употреба на поговорки: *Смртта е чаша од која сите мора да се напиеме, Смртта е лек за сите болести*. Оттука, тие заклучуваат дека најголемиот број стратегии за изразување сочувство се поврзани со религиозната ориентација на испитаниците, односно со исламот, што, според нив, е нормално зашто исламската религија подразбира дека треба да се изрази сочувство и почит не само кон семејството на починатата личност туку и кон сите кои на еден или на друг начин се засегнати од таа смрт. Куанг (Kuang, 2017, стр. 22–30), пак, ги испитува особеностите на англискиот јазик што се користи при изразување сочувство на социјалната мрежа Фејсбук преку анализа на пораките со кои се

² Примерите се преведени од англиски од авторите на овој труд.

изразува сочувство. Резултатите од истражувањето на Куанг покажуваат дека пораките за изразување сочувство на Фејсбук се обично кратки и дека во нив јазикот е оној секојдневниот, неорганизиран и неповрзан. Во пораките, Куанг наоѓа и голем број неграматички структури со лоша интерпункција, што ги компромитира личноста на пишувачот и неговиот кредибилитет, како и отсуство на кохезија. Куанг открива дека постојат голем број пораки во кои се користат скратеници од типот *OMG* (*OMG = O my God*), скратени форми, форми во суперлатив: *Моето најискрено сочувство*, потоа, пораки во кои сите зборови се напишани со големи букви и пораки во кои има по неколку прашалници или извичници (најчесто три), како и тажни емотикони, што, според неа, не е соодветно. Имајќи предвид дека станува збор за форма за обраќање, таа, понатаму, истакнува дека овие објави немаат вовед кој би требало да е придружен со соодветна форма за обраќање, дека немаат ниту добри завршоци и дека се најчесто погрешно напишани и полни со елипси и форми од разговорниот стил. На крај, таа заклучува дека овој модел на пишување не е најсоодветен за оние што сакаат да изразат сочувство бидејќи ниту се покажува достоин почит кон починатиот и неговото семејство ниту, пак, се прикажуваат Фејсбук-корисниците во позитивно светло од аспект на нивната писменост.

5.3 Методологија на истражувањето

Целта на ова истражување е да се истражи говорниот чин изразување сочувство во македонскиот јазик на социјалната мрежа Фејсбук.

Истражувањето е квалитативно и квантитативно. Примерокот (корпусот) го сочинуваат 200 коментари на Фејсбук корисници дадени како реакција на веста за смртта на познатата српска авангардна писателка, Исидора Бјелица. Поконкретно, анализираните коментари се дадени во врска со две одделни објави на Фејсбук од 5 август 2020 година – едната од порталот fakulteti.mk³, а другата од Телевизија 24⁴. Бројните коментари што ги предизвикаа овие две објави само го потврдува фактот дека оваа ексцентрична и плодна авторка не само што ѝ беше добро позната на македонската читателска публика туку беше и многу почитувана од неа.

Коментарите се внимателно прочитани и кодирани во одделни категории. Нивното категоризирање се базира на стратегиите за изразување сочувство предложени од Фарнија (Farnia, 2011), Ал Шбоул и Марос (Al-Shboul & Maros, 2013) и Јанушева и Нешковска (2018) (види табела 5.1).

³ https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=3471822536213792&id=152818384780907.

⁴ https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=2786591491440957&id=137663793000420.

Табела 5.1: Семантички стратегии за изразување сочувство (Farnia, 2011; Al-Shboul & Maros, 2013; Janusheva & Neshkovska, 2018)

Фарнија (Farnia, 2011)	Ал Шбоул и Марос (Al-Shboul & Maros, 2013)	Јанушева и Нешковска (Janusheva & Neshkovska, 2018)
а) изразување сочувство (изрази и зборови за да се изрази сочувство)	а) молитви за милоста на Бог кон починатата личност и за простување	а) религиозни семантички стратегии за изразување сочувство
б) изразување жалење и тага (зборови и изрази за да се изрази тага или жалење за прочитаната вест)	б) стихови од Куранот	б) директни семантички стратегии за изразување сочувство
в) молење за милоста на Бог и за простување (зборови со кои се моли Бог да се смилува кон душата на починатиот)	в) изрази кои ги истакнуваат доблестите на починатата личност	в) изрази на жалење
г) изразување на позитивни чувства и комплименти за починатиот (употреба на зборови за да се изразат добрите дела, работата, личноста и сл. на починатиот)	г) изразување шок и тага	г) изрази со кои се пофалува некоја особина на починатиот
д) стихови, пословици и поговорки за да се изрази сочувство	д) нудење сочувство	д) изрази насочени кон иднината
	ѓ) сфаќање дека смртта е составен дел на животот	
	е) употреба на поговорки	

Од методите за обработка на податоците и донесување заклучоци покрај анализа и синтеза, е вклучена и споредба, особено затоа што истражувањето има за цел и да ги спореди стратегиите за изразување сочувство во македонскиот јазик со стратегиите што се користат во други светски јазици.

5.4 Резултати од истражувањето

Во продолжение, следуваат резултатите од истражувањето и дискусијата за нив.

„Жената со раскошни шешири, личност без влакна на јазикот, скандал-мајстор. Тоа е Исидора Бјелица, добро познато име на овие простори, една од

најконтроверзните личности на Балканот, но и една од најбараните писателки не само во границите на Србија туку и пошироко. Истовремено и најсакана и најпочитувана. Исидора Бјелица спаѓа меѓу најтиражните српски писатели, но таа е и филмски критичар, режисер и автор на бројни театарски претстави. Исидора Бјелица има напишано преку 40 книги кои се преведени на англиски, француски, руски, македонски и на шпански јазик. Автор е на повеќе театарски дела и радиодрами кои ѝ донеле бројни интернационални награди, но и на многу впечатливи колумни во познати списанија. Со години пишувала патеписи и репортажи, а имала и два исклучително успешни ТВ-проекти: „Клот-Фркет“ и „Исидориниот љубовен водич“. Таа е добитник на бројни награди за литература, публицистика, за култура, како и за хуманитарни ангажмани⁵.

На ваков и сличен начин, потенцирајќи ги шапките и остриот јазик како неизбежен елемент од нејзиниот стил, голем број електронски медиуми ја одбележаа смртта на една од најголемите српски писателки, Исидора Бјелица, позната не само во регионот туку и пошироко. Истиот ден, вакви објави најдоа свое место и на социјалната мрежа Фејсбук каде што голем број почитувачи на нејзиното дело преку коментари со кои изразуваат сочувство се простија од неа.

Слика 5.1: Семантички стратегии за изразување сочувство на Фејсбук во македонскиот јазик

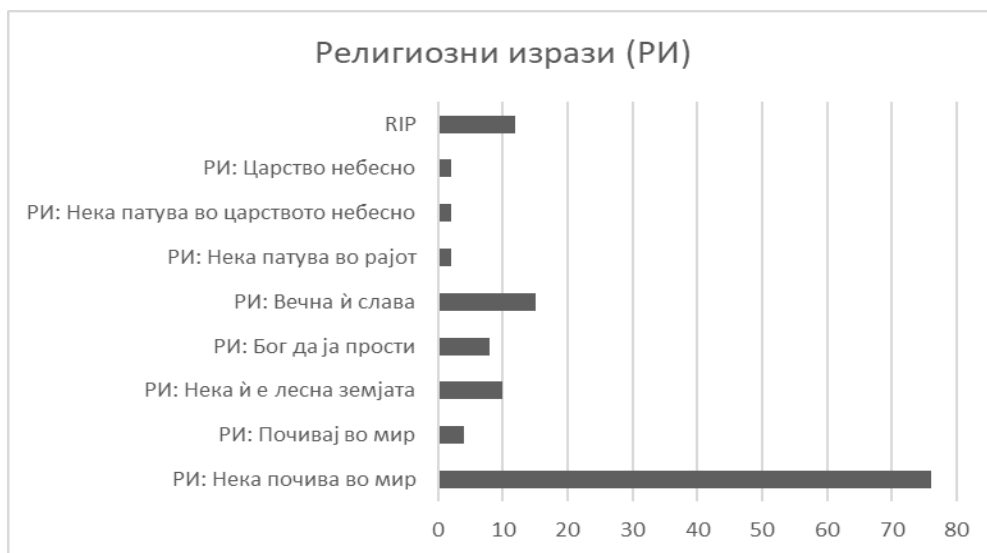
⁵ <https://bit.ly/356cH45>.

Анализата покажува дека во корпусот од 200 коментари беа употребени повеќе различни стратегии за изразување сочувство од кои во најголема мера беа застапени религиозните семантички формули, како и комбинациите од повеќе различни стратегии употребени заедно; додека, пак, изразите со кои се истакнуваа позитивните особини на починатиот, мисли за животот и смртта, како и слики, емотикони и гафови беа многу поретко застапени во анализираниот корпус (види слика 5.1 погоре).

5.5 Дискусија

5.5.1 Религиозни изрази

Најголем број семантички формули за изразување на сочувство во анализираниот материјал вклучуваат религиозни изрази (слика 5.2). Со најголема фреквенција се јавува семантичката формула *Нека почива во мир* (76 коментари), што е во корелација со резултатите од истражувањето на Фарнија (Farnia, 2011) и Ал-Шбоул и Марос (Al-Shboul & Maros, 2013) и што покажува дека македонскиот јазик во однос на оваа семантичка формула има сличности со иранскиот и јорданскиот јазик, односно има блискост со исламската култура.

Слика 5.2: Религиозни семантички стратегии за изразување сочувство

Од друга страна, овие резултати ги потврдуваат резултатите од истражувањето на Јанушева и Нешковска (2018) за тоа дека религиозните семантички формули за изразување сочувство се најчесто користени меѓу говорителите на македонскиот јазик. Варијантата на оваа семантичка формула, формулата *Почивај во мир* се забележува во 4 коментари. Со оглед на тоа дека оваа семантичка формула не е забележана во истражувањето на Јанушева и

Нешковска (2018) и дека е дадена во второ лице еднина, нејзиното присуство во коментарите на Фејсбук може да биде индикатор за тоа дека се затемнува границата меѓу формалната и неформалната комуникација и дека се генерализира употребата на одредена семантичка формула, без оглед на доменот на употреба. Во корпусот се забележува и семантичката формула *Нека ѝ е лесна земјата* (10 коментари), што нема еквивалент во англискиот јазик и што не е забележана во другите истражувања. Ова е во позитивна корелација со истражувањето на Јанушева и Нешковска (2018) за тоа дека постојат семантички формули што се специфични за одреден јазик и одредена култура, а тоа, пак, е во согласност со резултатите од истражувањето на Елвуд (Elwood, 2004), Јахја (Yahya, 2010), Самаварчи и Алами (Samavarchi & Allami, 2012), Могхадам (Moghaddam, 2012) за тоа дека говорните чинови за изразување сочувство секогаш треба да се разгледуваат во контекст на нивната поврзаност со културните вредности и верувања на таа заедница. Истражувањето на Јанушева и Нешковска (2018) покажува дека во корпусот собран преку DCT, семантичката формула *Бог да ја прости* (која нема еквивалент во англискиот јазик) се јавува со најголема фреквенција и е карактеристична, во најголема мера, само за неформалните ситуации, но се забележува нејзината употреба и во формални ситуации. Во овој корпус, ситуацијата е сосема различна. Семантичката формула *Бог да ја прости* се забележува само во 8 коментари. Присуството на оваа формула во коментарите на Фејсбук, може да биде знак на веќе споменатото затемнување на границата меѓу формалната и неформалната ситуација, во однос на употребата на оваа формула, барем што се однесува на македонскиот јазик. Оваа формула е поврзана со религиозните верувања на Македонците за постоење на задгробен живот, односно со верувањето дека според степенот на направените гревови на Земјата, Бог го упатува починатиот во рајот или во пеколот, па, всушност, изразува еден вид молба кон Бог да му ги прости гревовите на починатиот. Употребата на оваа семантичка формула, од една страна, претставува повторно потврда за тоа дека секоја култура има сопствени и специфични семантички формули карактеристични само за неа, а, од друга страна, покажува дека таа не е единствена само за муслиманските заедници, како што тврдат Лотфалахи и Еслами-Расек (Lotfallahi & Eslami-Rasekch, 2011) туку и за христијанските заедници каква што е македонската, па, оттука и констатацијата дека македонската култура во овој поглед има сличности со муслиманската. Во корпусот е застапена и семантичката формула *Вечна ѝ слава* во 15 коментари. Семантичките формули: *Нека патува во рајот* со варијантата *Нека патува во царството небесно*; *Нека ѝ е светол патот до вечноста* и *Царство небесно* се забележани по два пати или вкупно во 6 коментари. На крај, во анализираниот корпус, треба да се спомене и присуството англискиот акроним *RIP* (12 коментари) кој се предава со македонскиот израз *Почивај во мир*. Овие резултати не се во согласност со истражувањата на Фарнија (Farnia, 2011) и Ал-

Шбоул и Марос (Al-Shboul & Maros, 2013) зашто во нивните истражувања не се забележува оваа семантичка формула. Овој израз го покажува влијанието на англискиот јазик и во оваа чувствителна сфера. Поради непостоење на посебна форма за второ лице множина за изразување учтивост во англискиот јазик, во овој случај, не може да се определи дали станува збор за формален или неформален домен. Сепак, од присуството на македонскиот израз *Почивај во мир*, поверојатно е дека RIP е директно обраќање кон починатата личност, па, може да биде показател не само на затемнувањето на гореспоменатата граница меѓу формалната и неформалната комуникација туку и за тоа дека Фејсбук, преку овој директен начин на обраќање кон починатиот, станува еден вид на комуникациски канал со помош на кој живите фиктивно одржуваат врска со починатите.

5.5.2 Изрази со кои се истакнуваат позитивни особини на личноста

Изразите со кои се истакнуваат позитивните особини на починатата личност ретко се среќаваат во анализираниот корпус (4 коментари): *Животот ѝ беше бурен и полн со сопки, ќе остане со нас преку своите дела; Жена борец; Светот стана посиромашен за уште една убава личност; Исидора беше една од најхаризматичните жени и интелегентна, шармот избиваше, беше моја миленичка*. Овие резултати не се во согласност со резултатите од истражувањето на Фарнија (Farnia, 2011) и Ал-Шбоул и Марос (Al-Shboul & Maros, 2013) и покажуваат дека во македонскиот јазик изразувањето сочувство со изрази кои ги нагласуваат позитивните особини на починатата личност е многу поретко во споредба со иранскиот и јорданскиот, што беше потврдено и во истражувањето на Јанушева и Нешковска (2018).

5.5.3 Слики, емотикони или гифови

Изразувањето сочувство на социјалните мрежи со различни изрази проследени со слика, емотикон или гиф⁶, како што ќе се види подолу, е честа појава. Но во анализираниот корпус може да се забележи дека сочувство во македонскиот јазик се изразува и само преку слика, емотикон или гиф (18 коментари). Во таа смисла, сликата, емотиконот или гифот имаат улога на семантичка формула. На сликите се претставени црвена ружа, цвеќе и склопени дланки што симболизираат љубов, почит и молба до Бог. Емотиконите тажно лице и ангел претставуваат симболи за тага и чистота, а гифот е со ангел и небо, што го симболизира небесното царство во кое треба да престојува починатиот.

---

⁶ Не постои прифатен македонски еквивалент за неологизмите emoticon (emotion + icon) и за акронимот GIF (Graphic interchange format), па тие се само транскрибирани со кирилско писмо.

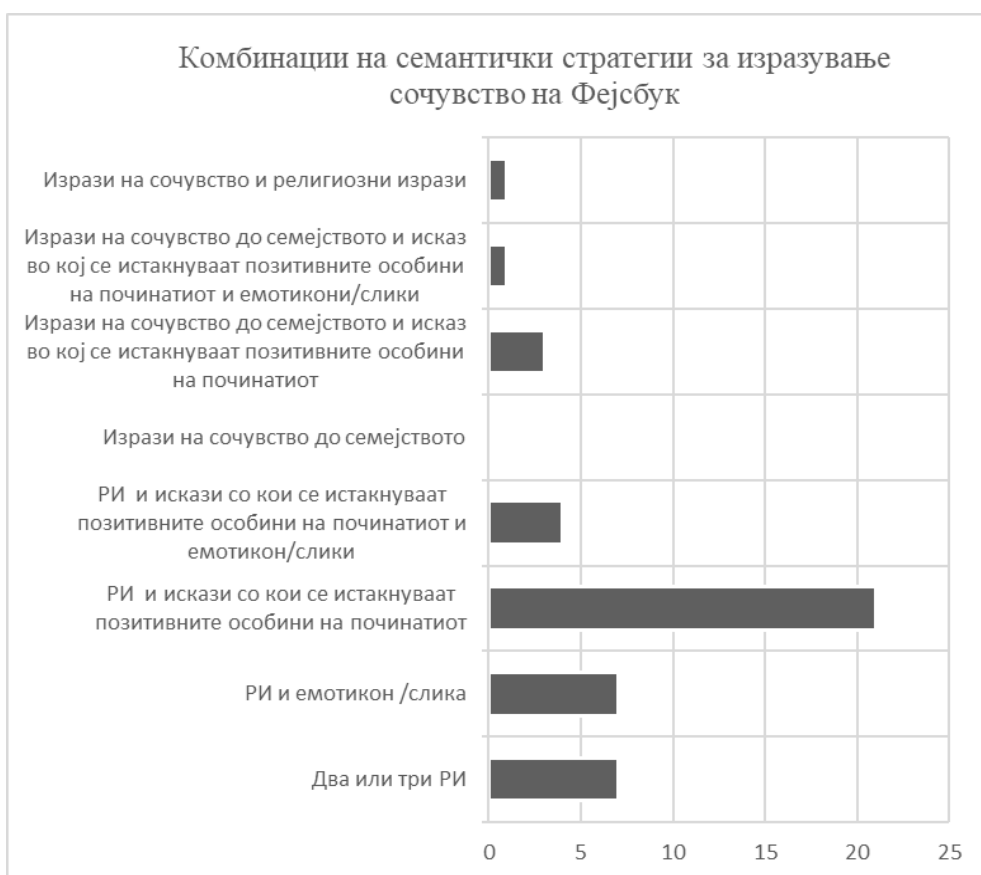

5.5.4 Мисли за животот и смртта

Изненадува фактот што во анализираниот корпус скоро воопшто не се забележува присуството на мисли за животот и смртта, забележан е само еден израз *Животот е патување во еден правец кој има почеток и крај. Враќање назад нема.* Овие резултати не се во согласност со истражувањата на Фарнија (Farnia, 2011) и Ал-Шбоул и Марос (Al-Shboul & Maros, 2013) во кои е многу честа употребата на ваков тип изрази. Оттука, изразувањето сочувство преку изрази или мисли за животот и смртта не се карактеристични за македонскиот јазик. Овој резултат своја потврда наоѓа и во истражувањето на Јанушева и Нешковска (2018), каде исто така оваа семантичка стратегија за изразување сочувство не беше застапена.

5.5.5 Комбинации

Анализираниот корпус покажува дека со голема фреквенција се застапени семантички формули во вид на различни комбинации (слика 5.3).

Слика 5.3: Комбинации на семантички стратегии за изразување сочувство на Фејсбук

5.5.5.1 Два или три религиозни изрази

Во анализираниот корпус се јавува комбинација од два или три религиозни изрази во 7 коментари: *Нека почива во мир + Вечна ѝ слава; Бог да ја прости + Почивај во мир* и *Лесна ѝ земја + Вечна ѝ слава + Нека почива во мир*.

5.5.5.2 Религиозен израз и емотикон/слика

Анализираниот корпус покажува дека меѓу коментарите се забележуваат семантички формули што претставуваат комбинација од еден или два религиозни изрази и еден или два/две емотикони/слики во 7 коментари. Меѓу најчесто употребуваните се: *Нека почива во мир + емотикон/слика; Почивај во мир, нека ангелите те чуваат + емотикон + емотикон* и *Вечна ѝ слава + емотикон*. Во овие семантички формули на сликата е прикажана црвена ружа, што симболизира љубов, а со емотиконите се симболизира тага и молба до Бог (тажно лице и склопени дланки за молитва).

5.5.5.3 Религиозен израз (еден или два) и израз со кој се истакнуваат позитивните особини на починатата личност

И меѓу овие комбинации што во корпусот се забележани во 21 коментар најчесто се употребува веќе спомената семантичка формула *Нека почива во мир + израз со кој се истакнуваат позитивни особини на личноста: Нека почива во мир + ќе ја паметиме по нејзините дела; храбра и позитивна дама; единствена; голем борец; оригинална жена; неуморната наша лавица; големите писатели продолжуваат да живеат низ нивните дела; Нека почива во мир + Бог да ја спаси + мојата најпозитивна писателка; секогаш ведра и искрена до крај*. Често во комбинацијата како религиозен израз се среќава *Почивај во мир: Почивај во мир + легендо наша; балканска иконо; голем човеку; инспирација, храброст и оригиналност, се бореше лавовски!* Понатаму, исто така, во оваа комбинација како религиозен израз се јавува *Вечна ѝ слава: Вечна ѝ слава + моќни пораки за сите нас останаа од единствената Исидора Бјелица; беше и ќе остане запаметена*. Поретко се јавува *Бог да ја прости: Бог да ја прости + млада; голем реалист*.

5.5.5.4 Религиозен израз (еден или два) и израз со кој се истакнуваат позитивните особини проследени со емотикон/слика

Во анализираниот корпус, оваа семантичка формула се забележува во 4 коментари (4): *Нека почива во мир + една беше И. Бјелица + емотикон; Нека почива во мир + полна со живот се бореше до крај лавовски + нека патува во царството небесно + емотикон + емотикон*. Едниот емотикон ја симболизира молитвата, а другиот претставува црно срце што претставува симбол на тага. Понатаму, *Нека почива во мир + голема жена со големо срце + емотикон* и

Почит и вечен мир + ја читам „Сама“ од Исидора + таква интелигенција, харизма + некако неправеден е животот.

5.5.5.5 Израз со кој се истакнуваат позитивните особини и емотикон/слика

Во анализираниот корпус, оваа семантичка формула е регистрирана двапати: *Емотикон + вистинска реткост; Брилијантен ум + емотикон (ружа).*

5.5.5.6 Изрази за изразување сочувство до семејството на починатата

Во анализираниот корпус, исто така, изненадува фактот што воопшто не се регистрирани изрази за сочувство упатени до семејството на починатата како на пример: *Примете сочувство, Искрено сочувство* и сл., употребени самостојно. Овој резултат е логичен со оглед на тоа дека Фејсбук-корисниците, првенствено, ги пишуваат своите објави за да се поврзат со другите почитувачи на делото на познатата личност која починала. Оттука, нивните објави со кои изразуваат жалење за загубата не се упатени директно до семејството на покојната, односно кон никој конкретно туку кон сите што ќе ја прочитаат објавата, воопшто. Овие резултати не се во согласност со резултатите од истражувањето на Фарнија (Farnia, 2011) и Ал-Шбоул и Марос (Al-Shboul & Maros, 2013). Исто така, се спротивни и со резултатите од истражувањето на Јанушева и Нешковска (2018). Постои очигледна разлика меѓу податоците собрани од објавите на Фејсбук и податоците собрани преку DCT зашто во истражувањето во кое податоците се собрани преку тестот се забележуваат голем број изрази за сочувство во сите домени, а особено е голем нивниот број во домените што ја претставуваат формалната комуникација.

5.5.5.7 Изрази за изразување сочувство и израз со кој се истакнуваат позитивни особини

И покрај тоа што не се забележува самостојна употреба на изразите за сочувство, во анализираниот корпус само три пати е забележан израз за сочувство во комбинација со израз со кој се истакнуваат позитивни особини на починатата личност: *Прежално, колку позитивна жена; Штета, толку позитивна личност, полна со живот и љубов за сите; Каква штета, каков борец, каков дух, одличен автор.*

5.5.5.8 Изрази за изразување сочувство, изрази за истакнување на позитивните особни и емотикон

Оваа семантичка формула, во анализираниот корпус, е забележана само еднаш: *А за Исидора жалам, жалам за нејзиниот живот, стварно сакаше да живее + тажен емотикон.*

5.5.5.9 Изрази за изразување сочувство и религиозен израз

Оваа комбинација во анализираниот корпус е забележана само еднаш: *Царство небесно, сочувство до семејството.*

5.5.5.10 Израз за изразување сочувство, израз за истакнување на позитивните особини и религиозен израз

Оваа комбинација се забележува трипати: *Жално, позитивна жена, почивај во мир; Тажно навистина, единствена, ексцентрична, жена со сопствен стил, дух позитивен, нека почива во мир; Голем човек, жално, царство небесно, почивај во мир.*

5.5.5.11 Подолг текст

Во анализираниот корпус двапати е забележано изразување сочувство со подолг текст кој претставува комбинација од сите горенаведени семантички формули: *Многу позитивна жена, 7 години се бореше со ракот, последен пат се лечеше во Македонија и од таму отиде во куќата на нејзините родители кои се сè уште живи и таму почина. Нека ѝ е лесна земјата, нека почива во мир, животот не е фер, немаме избор, господ да не чува сите од лошо, убаво што објавивте за неа + емотикон; RIP, Го прошетав светот низ нејзините романи. Уникатна жена, а сепак жена. Особено интересна во обраќањето во јавноста, низ разни забавни програми, интервјуа, низ колумни и писанија. Низ нејзините дела! После Марија Јуриќ Загорка, Исидора Бјелица... следна хероина која ќе ме освои во литературниот свет, не знам не знам дали на овие простори ќе има. Слава ѝ. До последен здив + емотикон.*

5.6 Заклучок

Резултатите од истражувањето покажуваат дека најчесто употребувани семантички формули за изразување сочувство на социјалната мрежа Фејсбук во македонскиот јазик се религиозните изрази, и тоа, со најголема фреквенција формулата *Нека почива во мир*, како и различни комбинации во кои барем една од компонентите е религиозен израз. Ова, пак, ја покажува сличноста на македонскиот со иранскиот и јорданскиот, односно сличноста на македонската со муслиманската култура. Секако, овој резултат поттикнува и нови истражувања со помош на кои би се утврдило дали религиозните изрази како семантичка стратегија за изразување сочувство преовладуваат и во другите јазици и култури каде доминантна религија е христијанството. Од резултатите исто може да се констатира дека во македонскиот јазик, изразите за изразување сочувство самостојно, воопшто, не се употребуваат на социјалната мрежа Фејсбук, а се забележуваат, иако многу поретко, во различни комбинации. Причините поради кои овие изрази не се употребуваат претставуваат исто така

предизвик за натамошно проучување на темата, иако првичната претпоставка е тоа дека анализираните коментари не се насочени кон семејството на починатиот туку кон останатите Фејсбук-корисници и виртуелни пријатели кои, исто така, се почитувачи на делото на почината личност. Конечно, и резултатите од ова истражување го потврдуваат веќе споменатото затемнување на границата меѓу формалните и неформалните домени, што се согледува во употребата на формулата *Бог да ја прости*, карактеристична за неформални ситуации меѓу блиски соговорници. Особено интересен е и моментот со директното обраќање кон покојникот со изрази како *Почивај во мир* со што социјалната мрежа добива една друга димензија и кај говорителите на македонскиот јазик – станува платформа, односно комуникациски канал со кој се одржува една фиктивна врска и комуникација со покојниот, што, од друга страна, секако, како што покажуваат и психолошките истражувања, покрај одредени негативни ефекти, најчесто има позитивен ефект во апсорбирањето и прифаќањето на информацијата за загубата на некоја драга и почитувана личност.

Користена литература

- Al-Shboul, Y. & Maros, M. (2013). Condolences strategies by Jordanians to an obituary status update on Facebook. *GEMA Online Journal of Language Studies*, 13 (3), 151–162. <https://bit.ly/3j99ZzO>, 15.8.2020.
- Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Elwood, K. (2004). “*I am sorry*”: A cross cultural analysis of expression of condolence. <https://bit.ly/3k2dN6V>, 14.6.2013.
- Janusheva, V. & Neshkovska, S. (2018). Semantic formulas for expressing condolences in the Macedonian Language: An intercultural study. *European journal of literature, language and linguistic studies*, 2 (2), 85–102.
- Kuang, C. H. (2017). Features of language in Facebook condolence messages. *International journal of English research*, 3 (5), 22–30. <https://bit.ly/31NAhZW>, 12.8.2020.
- Lotfollahi, B. & Eslami-Rasekh, A. (2011). Speech Act of Condolence in Persian and English: A Cross-Cultural Study. *Studies in Literature and Language*, 3 (3), 139–145.
- Kuznetsova, E. & Ronzhyn, A. (2016). Exploring attitudes to online grieving on Facebook through survey research. *Webology*, 13 (1), 1–15.
- Moghaddam, M. M. (2012). Discourse structures of condolence speech act. *Journal of English language teaching and learning*, 10, 105–125.

- Olshstein, E. & Cohen, A. (1983). Apology: A speech act set. In N. Wolfson & E. Judd (Eds.), *Sociolinguistics and language acquisition*, 18–35. Rowley, MA: Newbury House.
- Samavarchi, L. & Allami, H. (2012). Giving condolences by Persian EFL learners: A contrastive socio-pragmatic study. *International Journal of English Linguistics*, 2(1), 71–78.
- Searle, J. R. (1969). *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Suciu, P. (28.1.2020). Mourning Kobe Bryant: Are condolences really best shared on social media? Forbes, <https://bit.ly/2IzSZWJ>, 15.7.2020.
- Yahya, E. M. (2010). A study of condolences in Iraqi Arabic with reference to English. *Adab Al- Rafidayn*, 57, 47–70.
- Farnia, M. (2011). 'May God Forgive His Sins': Iranian Strategies in Response to an Obituary Note. *Komunikacija i kultura online*, 2 (2), 315–323. <https://bit.ly/2Fw74TN>, 16.7.2020.
- Fernández, E. C. (2007). Linguistic Devices Coping with Death in Victorian Obituaries. *Revista alicantina de estudios Ingleses*, 20, 7–21.

Интернет линкови

- 27.2.2019. „ДАМА-ДА“ ви ја претставува Исидора Бјелица – една од најбараните писателки и духовен гуру на овие простори. <https://bit.ly/356cH45>. Преземено на 15.10.2020.
- Fakulteti.mk. „Почина Исидора Бјелица“ https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=3471822536213792&id=152818384780907. Преземено на 5.8.2020.
- Телевизија 24. „Почина писателката Исидора Бјелица“ https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=2786591491440957&id=137663793000420. Преземено на 5.8.2020.

Summary

HOW SPEAKERS OF MACEDONIAN EXPRESS CONDOLENCES ON FACEBOOK

In view of the fact that research in pragmatics worldwide is constantly on the rise and that the number of researchers who investigate various aspects of language from the point of view of pragmatics is increasing, as well as the fact that pragmatic research is slightly neglected in Macedonian linguistics, this paper deals with one of the most researched areas of pragmatics – speech acts and aspires towards making a valuable contribution to the theory of speech acts.

The speech act of expressing condolences in the standard Macedonian language is the subject matter of this study and the aim of the study is to investigate the strategies which Macedonian native speakers use for expressing condolences on Facebook. The research is of qualitative and quantitative nature and has a descriptive design. The corpus consists of 200 Facebook comments made after the passing of the famous and extravagant Serbian writer, Isidora Bjelica, on 5 August, 2020. The research methodology comprises analysis, synthesis and comparison.

The results obtained point to several main strategies being employed by Macedonian native speakers for expressing condolences on Facebook. These include the following: religious expressions; expressions with which certain positive features of the diseased person are praised and pointed out; emoticons, GIFs, pictures as well as various combinations of all these strategies. These findings, compared with the results obtained from other similar studies conducted in other languages, point to certain similarities but also to some visible differences across languages and cultures.

За авторките

Силвана Нешковска предава група предмети од областа на англиската лингвистика на насоката Македонски јазик и странски јазици на Педагошкиот факултет во Битола. Нејзиниот главен истражувачки интерес е во доменот на прагматиката, преводот и изучувањето на англискиот јазик како странски јазик.
Email: silvana.neskovska@uklo.edu.mk

Виолета Јанушева е редовен професор и раководител на насоката Македонски јазик и странски јазици на Педагошки факултет, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Битола. Автор е на голем број трудови од областа на македонската лингвистика.

Email: violetajanuseva@gmail.com